

Anu Tamm:

„Probleemid ei lahene iseenesest, nendega tuleb tegeleda.“

SA Tartu Ülikooli Kliinikumi ühendlabori juht

Anu Tamm räägib, kuidas ta aastateks välismaale tööle sattus, mis paneb tema silmad särama ning millisena näeb ta laborimeditiini tulevikku.

Kuidas tekkis mõte minna bioloogiat õppima?

Olen alati kuulunud nende inimeste hulka, kellele meeldib metsas ja looduses viibida. Seetõttu olid ka keskkoolis bioloogiakunni minna jaoks väga huvitavad. Eriti pakkus põnevust geneetika osa, mis hakkas mulle niivõrd meeldima, et tekkis soov seda edasi õppida. Seega oli ülikoolis bioloogia õppimine minu esimene ja kindel valik.

Ma ei ole seda otsust kordagi kahetse nud. Mulle väga meeldisid ka ülikooliõpingud ja eriti suvised praktikumid, kus koos teiste üliõpilastega saime metsaelu elada.

Miks valisid spetsialiseerumiseks bioloogia molekulaarse suuna?

Toona sai bioloogias spetsialiseeruda botaanikasse, zooloogiasse, mikrobioloogiasse ja geneetikasse. Valisin geneetika eeskätt seepärast, et see paelus

mind juba keskkoolis. Ja kuigi rohelist bioloogiat oli ka tore õppida, siis ma ei arvanud, et enda elu sellega seon.

Kuidas juhtus nii, et sattusid õppima Soome ja seal edasi Saksamaale?

Kuna õpetajaks saamise soovi mul ei olnud, siis õpetajaks mind ei suunatud. Olin oma õpitulemuste poolest kursuse eesotsas, selle tõttu oli ka valikuvõimalusi rohkem. 1987. aastal suunati mind tööle Eesti Biokeskusesse nooremteaduriks. Olin seal tööl kuni 1990. aastani.

Pärast Eesti Vabariigi taastamist tekkis võimalus piiluda ka välismaale. Soomest Turu ülikooli kliinilise mikrobioloogia osakonnast tuli meie asutusse tööpakkumine ja mõtlesin, et miks mitte proovida. Selle eelduseks oli, et teen seal ka oma doktoritöö. Töötasin Turu ülikoolis teadusliku kaastöötajana kaks aastat.

Ajal, mil veel Turu ülikoolis töötasin, kohtusin ühel konverentsil juhuse tahtel Hannoveri meditsiiniülikooli professoriga ehk enda tulevase doktoritöö juhendajaga, kes pakkus mulle tööd Hannoveri meditsiiniülikooli kliinilise immunoloogia osakonnas. Kaalusin seda pakkumist põgusalt ja ütlesin kiiresti oma jah-sõna. Minu jaoks oli see positiivsete juhuste rada. Mõtlen tänagi nii, et kui elu veeretab teele juhuse, siis tuleb sellest kinni haarata. Nii ma 1992. aastal Saksamaale läksin ja olin seal kuni 1996. aastani. Selle aja jooksul tegin ära oma doktoritöö.

Soomes ja Saksamaal elamine ja töötamine andis mulle väga palju juurde. Kindlasti avardas see palju minu silma ringi – õppisin tundma teisi kultuure, inimesi, keeli. Samuti oli töö võrreldes toonase Eestiga laboriga väga erinev ja palju rohkem tulemustele orienteeritud.

CV

ANU TAMM

- Töökoht SA Tartu Ülikooli Kliinikumi ühendlabor, ülemlaborispetsialist, ühendlabori juht
 - Sünniaeg 14.04.1964
- Haridus**
- 1971–1982 Tartu 2. Keskkool
 - 1982–1987 Tartu Riiklik Ülikool, bioloogiaosakond
 - 1992–1996 Hannoveri Meditsiiniülikool, kliinilise immunoloogia osakond; Hannoveri Ülikool, doktorantuur

Teenistuskäik

- 1987–1990 TA Eesti Biokeskus; nooremteadur
- 1990–1992 Turu Ülikool, kliinilise mikrobioloogia osakond; teaduslik kaastöötaja
- 1992–1996 Hannoveri Meditsiiniülikool, kliinilise immunoloogia osakond; teaduslik kaastöötaja
- 1996–1999 TÜK ühendlabor; immuunanalüüsi osakonna juhataja
- 1999–2022 TÜK ühendlabor; direktor
- 2023– TÜK ühendlabor; ülemlaborispetsialist, ühendlabori juht

Teaduskraad

- bioloogiadoktor; Hannoveri ülikool 1996

Teadusvaldkonnad, mille(de)s kvalifitseerub

- immunoloogia, meditsiiniline molekulaarbioloogia

ERAKOGU

Eemal oldud aastate jooksul sain iseseisvaks, sealt sain harjumuse otsuseid vastu võtta ning vastavalt tegutseda. Samuti oli mul Saksamaalt ehk Euroopa südamest hea võimalus teistesse Euroopa riikidesse reisida. Kasutasin seda võimalust nii palju, kui sain.

Miks tulid teaduse juurest praktilisema poole peale ehk laborimeditsiini?

Kui doktoritöö Saksamaal tehtud sai, tuli hakata mõtlema, kuhu edasi – kas minna laia maailma või tulla tagasi Eestisse. Otsustasin, et on aeg tagasi koju tulla.

Samal ajal tundsin ka, et sellisel moel ma enam teadust teha ei soovi. Mõtlesin, et teadusesse läheb meeletu energia ja aeg, aga tulemuseks on vaid artiklid ajakirjades. Mul aga oli suur tahe teha midagi, millel oleks silmaga nähtav tulemus.

Minu üks sõber, kes töötas toona Tartu Maarjamõisa haigla laboris, mainis, et immuunanalüüsi laborisse otsitakse inimest. Haarasin sellest infokilust kinni ja kandideerin tööle. Alustasin tööd immuunanalüüsi osakonnas laborispetsialistina. Sel ajal ei olnud siin

veel molekulaardiagnostikat, mistõttu sai minu ülesandeks molekulaardiagnostika siia toomine.

Kolm kuud hiljem läks senine immuunanalüüsi osakonna juhataja Tallinna verekeskuse juhatajaks. Arvati, et mina võiksin selle ameti üle võtta. Võtsin selle pakkumise vastu ning järgmised kolm aastat olingi kliinikumi ühendlabori immuunanalüüsi osakonna juhataja.

1999. aastal veeretas elu minu teele uue ja põneva väljakutse. Nimelt valiti senine ühendlabori juht Urmas Siigur kliinikumi juhatusse ja mulle pakuti ühendlabori juhataja kohusetäitja kohta. Naljaga pooleks öeldes püüdsin vastu vaielda, aga ei õnnestunud. Oli küll tuline hirm, aga otsustasin selle väljakutse vastu võtta.

Ma ei ole Eestisse tagasi kolimist siiani kahetsenud. Arvan, et ma ei oleks kunagi päriselt Saksamaal kohanenud, sest mulle meeldib Eestis tunduvalt rohkem elada. Minu töö on väga huvitav ja sellist tööd ei oleks ma saanud vanas Euroopas ilmselt kunagi teha.

Kuidas läks ühendlabori loomine?

Ühendlabor loodi Maarjamõisa haiglate laborite baasil tegelikult vahepealt enne minu tulekut. Kokku liideti kliinilise keemia, hematoloogia, mikrobioloogia, viroloogia ja immuunanalüüsi laborid. Hiljem tuli minul liita veel teiste Tartu linna haiglate laborid, aga see tulenes juba haiglate koondumisest kliinikumiks. Usun, et haiglate juhid olid laborite eest vastutuse üle andmise üle pigem rõõmsad ja

Ma ei ole Eestisse tagasi kolimist siiani kahetsenud. Arvan, et ma ei oleks kunagi päriselt Saksamaal kohanenud, sest mulle meeldib Eestis tunduvalt rohkem elada.

Anu Balti laborimediitsiini konverentsil.

Minu südameasi on labori infosüsteem ja elektroonne andmevahetus. Püüan sellel teemal kätt pulsil hoida.

vastuseisu ei olnud. Ajapikku on kõik harulaborid suletud, seda on tehtud vastavalt sellele, kuidas kliinikud on kolinud Maarjamõisa väljale uutesse hoonetesse.

Õnneks oleme saanud ühendlabori loomise kõiki muutusi väga sujuvalt teha. Muudatused ei tulnud üleöö, mis tähendab, et kõigil on olnud aega protsessidega harjuda. Igati positiivne on asjaolu, et ühendlabori laiendamisel ja laborite sulgemisel ei pidanud me ühtki töötajat koondama. Kui inimesed läksid, siis omal soovil, enamasti pensionile.

Vahepeal seisime silmitsi küll probleemiga, et meie vanuseline koosseis läks pisut nihkesse. Keskse laborisse üle toodud töötajad olid enamasti

samaealised ja noori inimesi ei saanud väga palju juurde tulla. Nüüd õnneks on see muutumas ja meie sekka lisandub rohkem ka tublisid noori. Kiidan väga Tartu Tervishoiu Kõrgkooli, kus noored saavad väga hea bioanalüütiku hariduse ja ettevalmistuse tööks.

Oled üks pikaajalisemaid laborijuhte Eestis. Mis on olnud peamised väljakutsed suure labori juhtimisel?

Mul on vedanud – suuri ja ületamatuid raskusi ei ole minu teel olnudki. Nagu mainisin, on meil muudatuste tegemiseks olnud piisavalt aega, mistõttu on kõik ka väga sujuvalt läinud.

Suurim väljakutse on aga töö inimestega, sest inimesed on ju väga

erinevad. Enamasti püüan ise probleeme, mis ei taha laabuda, märgata ja aidata need kannu tagant edasi. Põnevust ja pinget on pakkunud ka struktuurimuutused, töötajate kaasamine ja jälgimine, et kõik tööprotsessid kenasti sujusid.

Mis on olnud ja mis on praegu lemmikteemad, millele soovid laborimediitsiinis tegeleda?

Minu südameasi on labori infosüsteem ja elektroonne andmevahetus. Püüan sellel teemal kätt pulsil hoida. Siinjuures on suur väljakutse riigiasutustega suhtlemine, mis minu hinnangul on ajas aina keerulisemaks muutunud.

Mis paelub elektroonilises maailmas, täpsemalt elektroonilises andmevahetuses?

Mäletan, et kui 1996. aastal alustasin, siis märkisime meie laboris veel vihikusse, et mitu analüüsi on tehtud. Täna oleme täielikult üle läinud elektroonsetele infosüsteemidele. See areng on olnud tohutult suur ja just see mind paelubki – ma saan anda oma panuse millegi paremaks tegemisel ja näen seda tulemust ka oma silmaga.

Laboriinfosüsteemi arendamisel oli alguses meile partneriks AS Cybernetica, kelle põhitegijad on tänaseks ühinenud AS Nortliga. Nende põhiarendaja, kes kahjuks on nüüd sealt lahkunud, oli fantastiline inimene, kellel alati silmad särasid, kui uusi lahendusi koos välja mõtlesime. Meie pakkusime välja idee ja vajaduse ning arendaja tegi sellest elegantse lahenduse infosüsteemi. Usun, et ka tänu sellele üdini positiivsele koostöökogemusele on mind elektrooniline maailm niivõrd pikalt paelunud.

ELMÜ LOINC projekti raames oleme standardiseerinud ka kõik laborianalüüsid, mida üldse Eestis tehakse. Standardiseerida tuli ka materjalid, proovinõud jne. Seda oli taas huvitav vedada, sest ma nägin mingil hetkel tulemust. Selle töö tulemusena on üldse võimalik labori vastuseid digilukku saata. Ilma ELMÜ liikmete

Anu suusatamas.

pikaajalise panuseta need andmed digulukku ei jõuaks. Vaatame praegu huviga, kuidas Lätis ja Leedus sama teemaga tegeletakse.

Mis ootab veel ees?

Mõnda aega olen veel ühendlabori juht. Kui minu nelja-aastane ametiaeg läbi saab, siis hakkam mõtlema, mis edasi. Kuid lähiajal on järgmine projekt siirdamise ootelehe tegemine. Praegu rakendame laboris ka laoprogrammi ehk soovime liikuda Exceli tabelitest elektroonilise programmi peale, et töö jälle lihtsam ja sujuvam oleks.

Millisena näed laborimeditšiini tulevikku?

20–30 aastat tagasi ei osanud ettegi kujutada, milliseks laborimeditšiin võib areneda. Seega on mul ka keeruline tulevikku ennustada. Üks on kindel – genoomika, proteoomika, mikrobioomi uuringud hakkavad meid väga palju mõjutama.

Minu soov tulevikuks on, et andmevahetus töötaks paremini ja laiemalt. Näiteks oleks meil Soomega vaja andmeid vahetada, et seal elavatele eestlastele paremat teenust ja abi pakkuda.

Samuti soovin, et laborite teenus oleks üle kogu Eesti ühtlaselt hea kvaliteediga. Üks lahendus võiks olla enamas võrgustumises – näiteks võiks suured laborid olla väiksemate haiglate laborite mentoriteks. Nii suudaksime kvaliteeti enam ühtlustada. Praegu oleme ühendlaboris oma hoole alla võtnud kliinikumi partnerhaiglate laborid ja see on osutunud väga positiivseks ja ka tulemuslikuks koostööks.

Millist rolli näed ELMÜ-I laborimeditšiinis?

Kindlasti on erialaseltsi väga vaja. Eeskätt seepärast, et see loob võimaluse erialainimestel kokku tulla, muresid ja rõõme jagada ning oma tegevust arutada ja tulevikuplaane teha. Korraldame ka üldkoosolekuid ja toredat suvekooli, kus on võimalus teineteist näha ja otse suhelda.

Peame ka noori rohkem julgustama ELMÜ-sse panustama. Ühel hetkel

praegune tegus kaader taandub ja teisel tuleb töö üle võtta.

Kuidas oled hakkama saanud töö ja eraelu tasakaalus hoidmisega?

Leian, et teen seda üsna hästi. Ma ei ole lasknud tööl üle pea kasvada ega tegele kodus tööga. Enamik nädalavahetusi veedan Otepää kandis, kus asub meie maamaja. Nädala sees laadin oma akusid kontsertidel käies, teatris või lihtsalt sõpradega mõnusalt aega veetes.

Räägitakse, et Anu ja rododendronid käivad kokku – kuidas see on tulnud?

2015. aastal käis üle meie maamaja tromb, mis võttis suured uhked ja ilusad puud kaasa. Mõtlesin siis, et oma sauna taha ma uusi kuuski istutama ei hakka. Tulin hoopis ideele, et võiks sinna istutada rododendronid. Nüüd pakubki igal kevadel ja sügisel meile silmailu 40–50 värvilist rododendronipõõsast.

Aia pidamine on minu jaoks väga huvitav. See haarab endasse ja sinna võib suisa kinni jääda.

Millised on olnud huvitavamad reisid ja matkad Eestis ja mujal?

Viimasel ajal on reisimist vähemaks jäänud. Reisimine nõuab palju organiseerimist ja sageli taban end hoopis mõttelt, et kodus on ka hea olla.

Siiski, paar korda aastas püüan ikka ennast Otepääst ja Tartust lahti raputada. Enim meeldivad mulle kultuuri- ja loodusreisid. Näiteks võtan ette mõne linnakese või sihtkoha ja hakkan sealset ümbruskonda uurima ja sealset kultuuri nautima.

Milline mõte sind elus kannab?

Probleemid ei lahene iseenesest – nendega tuleb tegeleda.

Põhiline on see, et keegi peab otsustama. Kui läheb ka valesti, siis teeme teisiti ja ümber, aga otsustamatus on kõige hullem. Inimestel on tihtilugu otsustamise julgust puudu. 🍀

Küsitles
Britta Sepp

Anu uhked rododendronid.

Kindlasti on erialaseltsi väga vaja. Eeskätt seepärast, et see loob võimaluse erialainimestel kokku tulla, muresid ja rõõme jagada ning oma tegevust arutada ja tulevikuplaane teha. Korraldame ka üldkoosolekuid ja toredat suvekooli, kus on võimalus teineteist näha ja otse suhelda.